

YENİ BİR KARŞILAŞTIRMALI SEĞİRNAME NÜSHASI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Doç. Dr. Mehmet Emin BARS*

Öz: İnsanoğlunun en büyük meraklarından biri gelecekte olacakları önceden bilmektir. Yaşanılan bazı deneyimler gelecekte olacakların önceden bilinebileceğine dair çeşitli inançlar meydana getirmiştir. Geleceği öğrenmeye yönelik inançlar her geçen gün artan bilgiye, hızlı teknolojik gelişmelere, güçlü medeniyetlere rağmen insanlar arasında varlığını sürdürmektedir. Tabiiatta bulunan bazı nesnelere durumlarına veya insanların bazı uzuvlarındaki hareketlere bakarak geleceği tahmin etme pratikleri insanlık tarihi kadar eskidir. Bu pratikler bazı bilim dallarının oluşmasını da sağlamıştır. Türk kültüründe insan vücudunda bulunan herhangi bir uzvun hareket etmesine bağlı olarak gelecekte olabilecekleri tahmin etme seğirname veya ihtilaçname adı verilen türü meydana getirmiştir. İlmî bir dayanakta yoksun olan bu halk inancına göre hiçbir uzuv tesadüfen seğirmez/hareket etmez. Bir uzvun seğirmesi gelecekte meydana gelecek bir olaya işaret eder. Seğirnamelelerin halk arasındaki inandırıcılığını artırmak için uzuvların hareketlerine ilişkin yorumlar çoğunlukla peygamberlere ve saygın kişilere dayandırılmıştır. Türk halk kültüründe çok sayıda seğirname örneği vardır. Bunların bir kısmı tek ve genel bir yoruma dayanırken bir kısmı da birçok kişinin ayrı ayrı yorumlarına dayanır. Seğirnamelelerin bazılarının incelenmiş olmasına rağmen hâlâ incelenmeyen çok sayıda seğirname bulunmaktadır. Bu çalışmada Milli Kütüphane’de bulunan yeni bir karşılaştırmalı seğirname nüshası incelenmiştir. İnceleme sonucunda bu nüshanın daha önce tespit edilen üç karşılaştırmalı seğirname örneğinden farklı yorumlar içerdiği görülmüştür. Yorumların farklılığının sebebi seğirnamelelerin ilmî dayanakta yoksun olması, içinde yer aldığı halkın inançlarına göre yeniden şekillenmesidir. Henüz incelenmemiş başka seğirname örneklerinin değerlendirilmesi ile bu türle ilgili daha doğru bilgilere ulaşılabilecektir. Bunun sonucunda başta folklor olmak üzere dilbilim, ilahiyat, halk hekimliği, anatomi, sosyoloji, psikoloji, alternatif tıp gibi birçok disipline de katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: seğirname, ihtilaçname, uzuv, gelecek, inanç.

EVALUATIONS ON A NEW COMPARATIVE SEĞIRNAME COPY

Abstract: One of the greatest curiosities of mankind is to know in advance what will happen in the future. Some experiences have created various beliefs that what will happen in the future can be predicted. Beliefs about learning the future continue to exist among people despite increasing knowledge, rapid technological developments and powerful civilizations. The practices of predicting the future by looking at the states of some objects in nature or the movements in some limbs of people are as old as the history of humanity. These practices have also provided the formation of some branches of science. In Turkish culture, predicting what may happen in

ORCID ID : 0000-0001-6972-6860

DOI : 10.31126/akrajournal.1191067

Geliş tarihi : 18 Ekim 2022 / Kabul tarihi: 20 Aralık 2022

*Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı.

the future depending on the movement of any organ in the human limbs has created a type called segirname or ihtilaçname. According to this folk belief, which lacks any scientific basis, no limb twitches/moves by chance. Twitching of a limb indicates an event that will occur in the future. In order to increase the credibility of the segirnames among the people, the interpretations of the movements of the limbs were mostly based on prophets and respected people. There are many examples of segirname in Turkish folk culture. While some of them are based on a single and general interpretation, some are based on the individual comments of many people. Although some of the segirnames have been studied, there are still many unexamined segirnames. In this study, a new comparative segirname copy in the National Library has been examined. As a result of the examination, it has been seen that this copy contains different interpretations from the three comparative twitch samples that have been determined before. The reason for the difference in interpretations is that segirnames lack scientific basis and are reshaped according to the beliefs of the society in which they are located. More accurate information about this species will be obtained by the evaluation of other segirname samples that have not been examined yet. As a result of this, many disciplines such as linguistics, theology, folk medicine, anatomy, sociology, psychology, alternative medicine will be contributed, especially folklore.

Key Words: segirname, ihtilaçname, limb, future, belief.

Giriş

İnsanoğlu eski devirlerden beri kendisini ve çevresinde meydana gelebilecek olayları merak etmiştir. Bu merak günümüzde de devam etmektedir. İnsanların bilinmeyenlerden haberdar olma isteği tüm inanç sistemlerinde ve kültür dairelerinde önemli yer tutmuştur. İnsanlar çeşitli sorunlarla karşılaşmış, bunların üstesinden gelmek için uzun yıllar içerisinde meydana gelen tecrübelerine dayanarak çeşitli inançlar geliştirmişlerdir. Bu inançlar insanoğlunun merak ve ihtiyaçlarının neticesinde oluşmuştur. Çeşitli nesnelere bakarak veya insanların fiziksel özelliklerine dayanarak gelecekte olacaklar hakkında bilgi verme gibi uygulamalar çeşitli ilim dallarının da oluşmasını sağlamıştır. Edebiyatta ortaya çıkan ilm-i nücum, ilm-i kef, ilm-i tefeül, ilm-i kıyafet, ilm-i reml, ilm-i sima, ilm-i hutut, ilm-i ihtilaç, ilm-i iyafe ve ilm-i cifr (Özyaşamış Şakar, 2010: 214; Süer, 2011: 297-288) gibi türler insanların gaybi ilimleri bilme gayretleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Türklerde de gelecekte haber verme ile ilgili bazı uygulamalara rastlanmaktadır. Türklerin İslamiyet’i kabul etmeleri bu konudaki meraklarını sona erdirmemiş, sadece bu uygulamaların ve bunlar sonucu ortaya çıkan edebî ürünlerin muhteva ve şekil bakımından birtakım değişikliklere uğramasını sağlamıştır. Kur’an-ı Kerim’de geçen “*De ki: Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir.*” (Neml/65) benzeri ayetlere rağmen Türkler İslami daireye girdikten sonra “ulum-ı gaybiye” başlığı altında yapılan çalışmalarda bu tür inançlarını sürdürmüşlerdir.

Türk kültüründe halk arasında insan vücudunun bazı organlarının hareketlenmesine bağlı olarak meydana gelen eserler “seğirname” veya “ihtilaçname” olarak adlandırılmaktadır. Türkçede seğirname olarak adlandırılan tür Batı’da “palmalogue”, Araplarda ise “ilm-i ihtilaç” olarak geçmektedir. Şamanların

fala bakıp gelecekte haber vermeleri, IX. asırda yazılan fal kitaplarından İrk Bitig'in varlığı Türklerde bu tür uygulamaların eskiliğini göstermesi bakımından önemlidir. Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde kırk namerde inanan Dirse Han oğlunu av sırasında okla vurup eve döndüğünde Boğaç'ın annesinin gözleri seğirir, süt emzirdiği damarları sızlar, akça teni kalkıp şişer, bağı yanar (Ergin, 1997: 86-87). Boğaç'ın annesinin vücudundaki bazı organların istem dışı hareket etmesi oğlunun başına kötü işlerin geldiğine işaret etmektedir. Bu tür inançlar hem Anadolu'da hem de başka Türk topluluklarında hâlâ devam etmektedir (Sümbüllü, 2007: 56). Seğirnameler insanların geleceğe dair isteklerini, arzularını, korkularını, endişelerini taşır ve halkın ortak hafızasından beslenir (Tetik, 2019: 74).

Seğirmek sözcüğü Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde "Genellikle vücudun bir yerinde deri ile birlikte derinin hemen altındaki kaslar hafifçe oynamak" (<https://sozluk.gov.tr/>) şeklinde tanımlanmaktadır. Halk inancına göre insan vücudunda seğiren/hareketlenen her organ geleceğe dair bir işaret taşır. Bu düşünce insan uzuvlarının tesadüfen hareket etmediğine, bilinçli biçimde geleceğe dair haberler taşıdığına dair inancı gösterir. Risale-i Segürname'nin müellifi Abdulgani bin Abdulcelil Geredevi, Allah'ın görevlendirdiği bir meleğin gelip kanadının ucuyla insanın bir uzvuna dokunmasıyla seğirme olduğunu ve bu durumun Levh-i Mahfuz'da yazıldığı gibi gelecekte meydana gelecek bazı olaylara işaret ettiğini söyler. Kişi bu durumda seğirnameye bakmalı, seğirme olumlu bir olaya işaret ediyorsa şükretmeli, olumsuz bir duruma işaret ediyorsa tövbe etmeli veya sadaka vermelidir. Tövbe veya sadakanın olumsuzluğu defedeceği umulur (Gökdemir, 2020: 48). Bazı seğirnamelerde inandırıcılığı arttırmak için Hazret-i Âdem, Danyal gibi peygamberler ile İskender-i Zülkarneyn, Harun-ı Reşid, Hint hekimleri gibi toplum içerisinde kendilerine güvenilen kişiler delil olarak gösterilmiş, metne itibar edilmesi gerektiği belirtilmiş, bu inanç dinî bir vecibe olarak aktarılmıştır (Özçelik, 1996: 99; Polat, 2018: 135; Kurgun, 2018: 67; Muratoğlu, 2020: 898). Seğirnameler bazen farklı türlerin içerisinde yer almıştır. Örneğin Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın "Marifetname" adlı eserinde seğirname/ihtilaçname örneği vardır (Ersoylu, 1989: 27-28). Seğirnamelerin girişinde bu ilmin pirleri olarak daha çok İskender-i Zülkarneyn ile Danyal kabul edilir. Seğirnameler iki gruba ayrılır:

1. Bir uzuvla ilgili yapılan tek yorum,
2. Bir uzuvla ilgili tanınmış, toplum tarafından itibar edilen çok sayıda kişi tarafından yapılan yorumlar (Sertkaya, 2011: 1533).

İkinci grupta genellikle Cafer-i Sadık, Danyal, İskender-i Zülkarneyn, Selman-ı Faris ile Sahib-i Rumî'nin yorumları yer alır. Bu tür seğirnameler "karşılaştırmalı seğirname" olarak adlandırılır ve nüsha sayısı ilk grupta yer alan

seğirnamelere göre daha azdır. Bu çalışmada kullanılan nüsha ikinci gruba girmektedir.

Seğirnameler hem mensur hem de manzum şekillerde yazılmışlardır. Seğirnamelerle ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır.¹ Seğirname türünde çok sayıda eserin yazılması bu inancın halk arasındaki yoğunluğunu ve büyük rağbet

1. Seğirname/ihtilaçnamelerle ilgili yapılan bazı çalışmalar için bk. Mustafa Kemal Özergin, (1967). Eski Bir Seyirme-nâme, Türk Folklor Araştırmaları, 211, 4331-4332; Halil Ersoylu, (1989). Seğir-nâme, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 27-48; Mustafa Tatçı, (1993). Türk Edebiyatındaki Seğir-nâme ve Çin-nâme Türlerinden Birer Örnek, Türk Dili Araştırmaları, 87, 237-242; Halil Ersoylu, (1995). Seğir-nâme II, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 99-145; Sadettin Özçelik, (1996). Bir İhtilâc-nâme Üzerine, Millî Folklor Dergisi, 31, 98-111; Recep Karaath, (1999). Türkçe Bir Seğir-nâme Üzerine, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 42, 89-126; Ayşe Kete, (2008). Segür-nâme (İnceleme-Metin-Dizin), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi; Sezer Özyaşamış Şakar, (2010). Bir Tür Fal Kitabı: İhtilâc-nâme, Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, 22, 213-228; Yusuf Ziya Sümbüllü, (2010). Seğir-nâme, Erzurum: Fenomen Yayınları; Ayşe Gül Sertkaya, (2011). Bilinmeyen Bir Seğir-nâme Yazması, 38. ICANAS, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1533-1560; Fatih Ramazan Süer, (2011). Bir Seğir-nâme Örneği, Turkish Studies, 6/4, 287-304; Yusuf Ziya Sümbüllü ve Mehmet Akif Gözitok, (2014). Gaybî Bir İlim Şubesi Olarak İhtilâc-nâmeler ve Mevlana Sevâdî'nin Manzum İhtilâcnâmesi, Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 3/6, 105-131; Mehmet Yası (2015). Yeni Bir Seğir-nâme Yazması Üzerine, Türkiyat Mecmuası, 25/1, 275-314; Yusuf Ziya Sümbüllü, (2016). Yeni Bir İhtilâc-nâme Nüshası Üzerine Değerlendirme, Türk-İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6, 174-196; Abdullah Mert, (2016). Bir Seğir-nâme Nüshası, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 4/7, 220-232; Özkan Daşdemir, (2016). İngiltere Kütüphanelerinde Kayıtlı Dört Seğir-nâme Üzerine, Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 11, 19-46; Yılmaz Top, (2016). Süleymâniye Kütüphanesi'nde Yer Alan Bir Seğir-nâme Örneği, Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları, 697-713; Hakan Yalap, (2017). Yeni Bir İhtilâc-nâme/Seğir-nâme Nüshası, Journal of History Culture and Art Research, 6/3, 682-695; Süleyman Eroğlu, (2017). Seğir-nâme A Copy In Riccardiana Library, Florence, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 33, 671-695; Serkan Çakmak, (2018). Vatikan Kütüphanesi'ndeki Türkçe İhtilâc-nâme Nüshası, Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi, 19, 15-64; Müzahir Kılıç, (2018). Seğir-nâmeler ve Latif'in Seğir-nâmesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4/2, 97-104; Levent Kurgun, (2018). Bir İhtilâc-nâme Hakkında, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 6/14, 60-75; Kadim Polat, (2018). Yeni Bir İhtilâc-nâme Metni Üzerine Değerlendirmeler, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 3/14, 127-144; Bünyamin Tetik, (2019). Mehmet İlmî'nin Segir-nâme ve Çin-nâmesi, Batman Üniversitesi İslami İlimler Hakemli Dergisi, 3/2, 72-85; İlyas Kayaokay, (2020). Yeni Bir İhtilâc-Nâme-Segir-Nâme Nüshası Üzerine, ATLAS Journal International Refereed Journal On Social Sciences, 6/26, 219-239; Atila Gökdemir, (2020). Abdülgani Bin Abdulcelil Gerede'î'nin Risâle-i Segürnâme'si, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1/44, 45-60; Murat Muratoğlu, (2020). Leipzig Kütüphanesi'nde Kayıtlı Bir Seğir-Name Üzerine, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 13/30, 889-901; Hüseyin Kaba, (2021). Yeni Bir Seğir-nâme Nüshası Üzerine, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 9/24, 173-185.

gördüğünü göstermektedir. En eski seğirname örneği Uygur Türkçesi ile yazılan ve Berlin Branderburg Bilimler Akademisindeki U. 5820 numaralı nüshadır. 10 seğirmeyi içeren bu kısa seğirname örneği ilk defa Reşit Rahmeti Arat, sonrasında da Peter Zieme tarafından yayımlanmıştır. Wlodzimierz Zajaczkowski ise ilk kez Arap harfli bir seğirname örneğini yayımlamıştır. Uygur harfli seğirname dışındaki tüm seğirname nüshaları Arap harflidir ve Eski Türkiye Türkçesiyle yazılmışlardır (Sertkaya, 2011: 1533-1537). Seğimameler üzerinde Sümbüllü (2010) tarafından yapılan çalışma, bunlar içerisinde en kapsamlı olanıdır. Sümbüllü “Seğirname” adını taşıyan çalışmasında yurt içi ve yurt dışında toplam 58 adet seğirname ve ihtilaçname nüshasından söz etmiş, Bosna Hersek ile Türkiye’nin çeşitli kütüphanelerinde yer alan 18 adet seğirname örneğini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Seğirname ile ilgili bu kadar çalışmaya rağmen hâlâ çeşitli kütüphanelerde incelenmeyi bekleyen çok sayıda seğirname nüshası bulunmaktadır.² Değerlendirilecek her yeni nüsha seğirnamelerle ilgili daha doğru bilgilere ulaşmayı sağlayacak, bugüne kadar varılan sonuçlardaki bazı eksiklikleri tamamlayacaktır. Seğirnameler çok farklı bilim dallarını ilgilendiren eserlerdir. Bu eserlerin toplu olarak incelenmesi başta folklor olmak üzere dilbilim, ilahiyat, halk hekimliği, anatomi, sosyoloji, psikoloji, alternatif tıp gibi birçok disipline katkı sağlayacaktır.

2. Üzerinde çalışma yapılmamış seğirname nüshaları: 1. Seğirnâme adıyla kayıtlı olanlar: Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 hk 3024/2; Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi, 16 Or 544/1; Ankara Millî Kütüphane, 06 Hk 3952/2; Fransa Millî Kütüphanesi, Gaulmin/Regius 1276; Fransa Millî Kütüphanesi, Colbert 6457/Regius 1348,3,3; İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Sloane 3033/6; Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Barb. Orient 42/3; Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Barb. Orient 23; Dükalık Kütüphanesi Gotha Koleksiyonu Türkçe Yazmaları, Haleb 388/17; Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ma’arifi Esrari Türkî Talat; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yza 6092/5; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yza 5724/4; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz Cönk 65/4. 2. İhtilaçnâme adıyla kayıtlı olanlar: Isparta İl Halk Kütüphanesi, 32 Hk 1942/7; Isparta Yalvaç İlçe Halk Kütüphanesi, 32 Yalvaç 23/3; Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 5373/1; İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Royal 16B. XXI; Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Colbert, 3879/Regius, 1357,5; Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Coislin Saint-Germain-des-Pres, 457; Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Yz. A 106/2; Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, ez-Zekiye 25; Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Türkî Talat 162; Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, S 5949; Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Gaybiyetü Timuriye 112; Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Talat 811 ve Talat 108; Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Regius; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 8566/2; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz B 253/14; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 7044/4; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 4213/2; Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 2988/2; Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 34 Nk 2802/3; Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 34 Nk 4982/3; Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Şeriyye 545/3; Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, 42 Kon 997/1; Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, 42 Kon 5957/3 (Kayaokay, 2020: 221).

1. Millî Kütüphane'deki 06 Hk 3952/2 Numaralı Seğirname Nüshası

İncelediğimiz seğirname nüshası az sayıda tespit edilen karşılaştırmalı seğirname örneklerinden biridir. Millî Kütüphane'de yer alan nüshanın künye bilgileri şu şekildedir: Eser Adı: Segir-nâme, Yazar Adı: -, Yer Numarası: 06 Hk 3952/2, DVD No: 1417, Ölçüleri: 165x105-105x60 mm, Telif Tarihi: -, Müstensih: -, İstinsah Tarihi: -, İstinsah Yeri: -, Yaprak Sayısı: 80b-94b, Satır Sayısı: 11, Kütüphane: Millî Kütüphane-Ankara, Koleksiyon: Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, Yazı Türü: Nesih, Kâğıt Türü: Kartal filigranlı, Konu: Gizli İlimler (Okkültizm), Dil: Türkçe, Genel Notlar: Deffeleri düşük ciltsiz kitaptır. Cetveller ve söz başları kırmızıdır.

Nüsha harekeli bir metindir. Bazı harfler yanlış harekelenmiştir. Metnin Latin abecesine aktarımında sadece Arapça ve Farsça kelimelerin uzun ünlüleri yazılmış, hemze (’), ayn (‘) işareti ile gösterilmiştir. Bazı kelimeler yanlış yazılmıştır: dūsmân: dūsmân, behced: behcet, tendürüst: tendürüst, ‘urus: ‘urus... Bu gibi durumlarda kelimenin doğrusu kullanılmıştır. Metinde yazım birliği bulunmamaktadır. Bazı kelimelerin farklı yazılışları görülmektedir: mislihi/mislehü, eyü/iyü, giye/geye, azacuk/azacık, ümîz/ümîd, endüşe/endüşe, furâvân/firâvân, gaybet/gıybet... Farklı yazımları bulunan kelimeler, dönemin dil özelliklerini yansıttığı düşünüldüğünden, olduğu gibi alınmıştır. Bazı kelimeler yanlış seslerle yazılmıştır. Örneğin mütekessir ile tekessür kelimeleri “se” harfi ile yazılması gerekirken “sin” harfi ile yazılmıştır. Metnin anlamı ve üslubu göz önünde bulundurularak tarafımızdan metne eklenen harf ve kelimeler köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. Bazı harfler hareke ile gösterilmiştir, bu tür kullanımlarda köşeli parantez kullanılmamıştır. Farsça ön ve son ekler kısa çizgi ile ayrılmayıp kelime ile bitişik gösterilmiştir. Metin halk için kaleme alındığından sade bir Türkçe ile yazılmıştır. Arapça ve Farsçadan geçen kelimelerin çoğu Türkçenin ses özelliklerine uygun biçimde harekelenmiştir. Uzuve isimlerinin çoğunluğu da Türkçedir. Seğirmeler benzer cümle yapıları içerisinde verilmiştir. Metnin istinsah tarihi bilinmemektedir. Ancak “şâd, ümîd” gibi kelimesinin “şâz, ümîz” şeklinde de kullanımları metnin XV. veya birkaç yüzyıl öncesinde yazıldığını göstermektedir.

Mensur biçimde kaleme alınan nüsha, karşılaştırmalı seğirnamelerin güzel bir örneğidir. Seğirnamelerle ilgili daha önce yapılan çalışmalardan sadece üçü karşılaştırmalı seğirnamedir. Ersoylu (1995) tarafından Topkapı Sarayı Kütüphanesi’ndeki 3157 numaralı el yazmada mensur olarak yer alan seğirnamede İskender, Danyal, Cafer-i Sadık, Selman-ı Pars ile Süheyl-i Rumî’nin yorumları verilmiştir. Sertkaya (2011) tarafından Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yazmalarındaki 24 numaralı nüshada Cafer-i Sadık, Danyal, Zülkarneyn, Selman ile Mehib’in yorumları bulunmaktadır. Karşılaştırmalı son nüsha olan ve Sümbüllü (2016) tarafından incelenen Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe

Yazmaları Bölümündeki Turc 21 numaralı seğirname nüshasında da benzer biçimde Cafer-i Sadık, Danyal, Zülkarneyn, Selman ile Mehib'in yorumları yer almaktadır. Karşılaştırmalı nüshalarda yer alan seğirnameelerde yorumcuların sırası ve yaptıkları yorumlar birbirinden farklıdır. Aşağıda tarafımızdan değerlendirilen nüsha ile beraber sayısı dörde ulaşan karşılaştırmalı seğirnameelerde yer alan bazı uzuvlarla ilgili yorumlar verilmiştir. Karşılaştırmalı seğirnameelerde bazı uzuvların seğirmeleriyle ilgili birkaç örnek bu nüshalarda yapılan yorumları mukayese etmek, aralarındaki benzerlik ve farklılıkları anlamak için bizlere bir fikir verecektir.

Seğiren Uzuvlar	Cafer-i Sadık	Daniyal	Zülkarneyn	Selman-ı Faris	Sahib-i Rumî
sağ gözün yukarı kapığı	gammak ola	tekessür vaki ola	hürrem ü şazan ola	beşaret ola	biraz zahmet çeke
burnı tamam	borcu ödene	tendürüst ola	gaib gele	gözegü nesne bula	pak iş duta
sol kulak	nakıl ve tahvil ola	zahmet ve müşahede kıla	hatarlu heste ola	muradı hasil ola	sefer ve hareket ola
aşağa dudak	hilafet ola	kendü ehlile macerası ola	hısımlarıyla adavet ola	bir dostını göre	müsafir kimse gele
sağ bazı	biraz zahmet çeke	tekessür vaki ola	inhiraf mizac vaki ola	azacuk heste ola	nalan ve mütekebbir ola
kasık	nikah vaki ola	muvafık haslet ola	izzet-i uruse güvegi ola	eylügin söyleyeler	kavimlerinden şad ola
sol diz	ulular göre	müşahede irişe	fütuh irişe	hacet reva ola	yüce mertebe bula
sag ayak altı	hacalet irişe	haşmet ziyade ola	menfaat irişe	melalet irişe	izzetmişin ola

Tablo 1. (S1) Milli Kütüphane'deki 06 Hk 3952/2 Numaralı Nüsha

Seğiren Uzuvlar	Cafer-i Sadık	Danyal	İskender (Zülkarneyn)	Selman-ı Pars	Süheyli Rumî
sag göz[yukarı] kapığı	bir murada rencur ola	adusuyla münakaşa ide	maldan rencur ola	malı telef ola	kavminden rencur ola
burun	kimesneden rencur ola	aglamak vaki ola	hastelik ola	kimesne için matem ola	dosti için gam çeke
sol kulak	hayır ile yad ola	gaibden mal eline gire	izzet ikram bula	seferden şad gele	padişahdan yardım gele
alt tutak	ölümden kurtula	düşmeni zelil ola	düşmeni helak ola	hasretiyle buluşa	gaible görışe
sag pazu	ayrıldığı dostı gele	ayrıldığı gele	gitmiş devlet gele	ayrıldığı mansıb gele	ayrıldığı yire vara
kasık	hasretiyle cem ola	sevdiğiyile buluşa	rahatlıge irişe	çok güzel koca	illetden kurtula
sol diz	düşmeniyle dost ola	bazı nas üzere hakim ola	naşiden eylük gele	uzak sefer ide	seferden ganimet ola
sağ ayak altı	-	-	-	-	-

Tablo 2. (S2) Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndeki 3157 Numaralı Nüsha (Ersoylu, 1995).

Seğiren Uzuvarlar	Cafer-i Sadık	Danyal	Zülkarneyn	Selman	Mehib
sag gözün yukarı ka-pağı	gammak ola	gayıbdan sevine	şad hurrem ola	beşaret erişe	birez zahmet çeke
burnı tamam	ehlinden kimse gele	izzet ziyade ola	düşmene zafer bula	mal cem ola	azrak zahmet çeke
sol kulak	nakl-ı tahvil ola	gurbetde yad ola	haşarlu hasta ola	murad u sıhhat bula	sefer hareketi ola
aşaga dudak	taşradan kimse gele	ehlinden kimse gele	hasımlarıyla adavet kıla	dost yüzün göre	misafir kimse gele
sag bazu	bimarı selim ola	teksir vaki ola	inhiraf-ı mizac ola	azrak hasta-lık ola	mütefekkir ola
kasık	evlenmek vaki ola	vuslat ola	izzet-i arusi ola	eylükün söyleyeler	şad hurrem ola
sol diz	-	-	-	-	-
sag ayak altı	hacalet vaki ola	haşmet ziyade ola	şefkat erişe	melalet ola	mesellet ola

Tablo 3. (S3) Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yazmalarındaki 24 Numaralı Nüsha (Sertkaya, 2011).

Seğiren Uzuvarlar	Cafer-i Sadık	Danyal	Zülkarneyn	Selman	Mehib
sag gözü yukarı ka-bağı	gammak ola	zayıf niyyete	hastaluk ola	ferah ola	ayıblu işleye
burun tamam	çok mal bula	baylık bula	mukarreb ola	mal cem eyleye	gömüli mal bula
sol kulak	sefer eyleye	gayıb gele	gurbet içinde analar	gayrı yere sefer eyleye	şadan ola
aşağı dudak	bir fitne ilerü gele	hasımlar ile macera ola	talukatıyla adavet ola	dostluk göre	misafir tiz gele
sag bazu	bimarı selamet ola	nekser vaki ola	inhiraf mizac ola	azıcık hasta-lık ola	mütefekkir ola
kasık	evlenmek vaki ola	vuslat ola	izzetlü avreti ola	eylügün söyleyeler	şad ve hürrem ola
sol diz	ulular göre	şadkam ola	helal rızık gele	andan söz nakl ola	bir hatun ele gele
sag ayak altı	cehalet vaki ola	haşmet ziyade ola	menfaat irişe	melalet ola	cehalet ola

Tablo 4. (S4) Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümündeki Turc 21 Numaralı Nüsha (Sümbüllü, 2016).

Bu tablolara göre karşılaştırmalı seğirnamelerde beş kişinin yorumları vardır. Bu beş kişinin sırası farklıdır. Cafer-i Sadık, Danyal, İskender-i Zülkarneyn ile Selman-ı Faris hepsinde ortaktır; beşinci kişi nüshalarda Sahib-i Rumî, Süheyl-i Rumî ile Mehib şeklinde yer almaktadır. Bütün nüshalarda uzuvlar ve seğirdiği bölümler aynı değildir. Bir nüshada bulunan bazı uzuvlar diğerlerinde yer almayabilmektedir. Örneğin sol dizin seğirmesi S3'te, sağ ayak altının seğirmesi S2'de yer almazken diğer nüshalarda bulunmaktadır. Aynı uzvun seğirmesi aynı nüshadaki yorumcuların tümü tarafından aynı şekilde değerlendirilmemiştir. Aynı nüshada aynı uzvun seğirmesi bazı yorumcular tarafından olumlu, bazıları tarafından olumsuz değerlendirilmiştir. Örneğin S1'de sağ gözün yukarı kapağının seğirmesi Danyal, İskender-i Zülkarneyn ve Selman-ı Faris tarafından olumlu, Cafer-i Sadık ve Sahib-i Rumî tarafından olumsuz biçimde yorumlanmıştır. Farklı seğirnamelerde aynı uzuvlar da aynı yorumcular tarafından farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Örneğin İskender-i Zülkarneyn sağ gözün yukarı kapağının seğirmesini S1 ile S3'te olumlu, S2 ile S4'te olumsuz şekilde yorumlamaktadır. Bu durum seğirnameler arasında çelişkilerin bulunduğunu, ilmi dayanaktan yoksun olduğunu, bulunduğu bölge halkının inançlarına göre yeniden şekillendiğini göstermektedir. Tüm nüshalarda uzuvlar baştan ayağa doğru bir sıralamaya göre yorumlanmıştır. Aynı uzvun tüm yorumcular tarafından olumlu veya olumsuz biçimde yorumlandığı durumlar da vardır. Örneğin S1'de kasığın seğirmesi tüm yorumcular tarafından olumlu, S2'de burnun seğirmesi tüm yorumcular tarafından olumsuz şekilde yorumlanmıştır.

Bu genel karşılaştırmadan sonra tarafımızdan incelenen Millî Kütüphane'de yer alan nüsha ile ilgili de şunları söylemek mümkündür: Seğirnameye uzuvlar gelişigüzel değil, belli bir düzen, bilinçli bir seçim içerisinde ele alınmıştır. İnsan vücudundaki uzuvlar genel olarak baştan ayağa yani yukarıdan aşağıya doğru sıralanmıştır. İki tane olan uzuvlardan önce sağdaki sonra soldaki ele alınmıştır. Bu hiyerarşi diğer seğirname örnekleri ile benzer özellik taşımaktadır. Uzuvların seğirmesi olumlu veya olumsuz bir olaya işaret etmektedir. Nüshada aşağıdaki uzuvların yorumları yapılmıştır:

Başın ortası, sağ başın ardı, başın önü, alın, başın sağ yanı, başın sol yanı, cümle baş, iki kaş ortası, sağ kaş, sol kaş, sağ göz köşesi, sol göz köşesi, sağ göz kuyruğu, sol göz kuyruğu, sağ gözün yukarı kapağı, sol gözün yukarı kapağı, sağ gözün aşağı kapağı, sol gözün aşağı kapağı, sağ gözün tamamı, sol gözün tamamı, burnun sağ deliği, burnun sol deliği, burnun tamamı, burnun ucu, burnun sağ yanı, burnun sol yanı, sağ yanak, sol yanak, eneğin sağ yanı, eneğin sol yanı, sağ kulak, sol kulak, ağızın tamamı, dilin tamamı, yüzün sağ yanı, yüzün sol yanı, üst dudak, aşağı dudak, ağızın sağ yanı, ağızın sol yanı, eneğin tamamı, boğazın sağ yanı, boğazın sol yanı, boğazın tamamı, sağ

emcek, sol emcek, sağ pazu, sol pazu, sağ omuz, sol omuz, sağ dirsek, sol dirsek, sağ kol, sol kol, sağ avuç, sol avuç, sağ elin başparmağı, sol elin başparmağı, sağ elin şahadet parmağı, sol elin şahadet parmağı, sağ elin orta parmağı, sol elin orta parmağı, sağ elin dördüncü parmağı, sol elin dördüncü parmağı, sağ elin serçe parmağı, sol elin serçe parmağı, sağ el, sol el, sağ yağrın, sol yağrın, sağ bilek, sol bilek, göğüs, yürek, sağ pehlü, sol pehlü, sağ gerdân, sol gerdân, belin sağ yanı, belin sol yanı, göbek, kasık, kasık ortası, ferc veyahut zeker, hayarast, hayacib, sağ but, sol but, sağ uyluk, sol uyluk, sağ oturak, sol oturak, sağ diz, sol diz, sağ incik, sol incik, sağ topuk, sol topuk, sağ ayak bendigâh, sol ayak bendigâh, sağ ayak üstü, sol ayak üstü, sağ ayak altı, sol ayak altı, cümle sağ ayak, cümle sol ayak, sağ ayağın başparmağı, sol ayağın başparmağı, sağ ayağın ikinci parmağı, sol ayağın ikinci parmağı, sağ ayağın orta parmağı, sol ayağın orta parmağı, sağ ayağın dördüncü parmağı, sol ayağın dördüncü parmağı, sağ ayağın sırça parmağı, sol ayağın sırça parmağı, sağ ayağın cümle parmağı, sol ayağın cümle parmağı, iki ayadan kılları.

Metinde toplam 120 uzuv veya uzvun bölümü ile ilgili 599 yorum yapılmıştır. Bu yorumlardan 489'u olumlu, 110'u ise olumsuzdur. Buna göre yapılan yorumların % 81.6'sı olumlu, % 18.4'ü olumsuzdur. Bu durum çoğunlukla geleceğe dair iyi beklentiler içinde olduğunu göstermektedir. Seğirmenin uzvun sağ veya solunda olmasının beklentinin niteliği üzerinde bir etkisi görülmemektedir. Çünkü uzuvların hem sağ hem de solda olanlarında çeşitli olumlu ve olumsuz yorumlar yer almaktadır. Seğirmelerin çoğunlukla geleceğe yönelik olumlu işaretler taşınması halk arasında yaygınlık göstermesinin nedenlerinden biridir. İnsanların gelecekte ümitli olmaları yaşadıkları çeşitli sıkıntıları aşmada onlara güç vermiştir. Gelecekte iyi işlerin olacağını ümit eden insanoğlu bugünün sorunlarıyla daha kolay baş edebilmektedir. Daşdemir'e göre seğirnamelerde olumlu niteliklerin olumsuz niteliklerden daha çok yer tutması insan psikolojinin bir gereğidir ve seğirnamelerin ortak bir kaynaktan beslenmesinin, ortak bir kültürün yapıtları olmasının sonucudur (2016: 33).

Seğirnameler meydana geldiği halkın inançlarını, değer yargılarını, düşünce yapısını yansıtır. "Bu eserler, hitap ettiği devrin siyasi, sosyal ve ekonomik yapılanmasına ve devir insanlarının öncelikli kaygılarına işaret edici yönüyle de irdelenmeye muhtaç sosyal birer laboratuvar olma özelliğine de sahiptir." (Sümbüllü, 2016: 192). Millî Kütüphane'de yer alan nüshada da toplum içinde ulu olarak görülen kişilere saygı duyma (ululara nazar kıla), misafirperverliği özendirme (müsâfir irişe), dinî inançlara karşı hassas olma (dîndâr ola), evliliğe özendirme (avrat ala), erkek çocuğa daha çok önem verip çokluğuyla övünme (oğlı toğa, oğlından sevine, oğulları çok ola), kalabalık aileleri teşvik etme (evlâdı çok ola), evlenmeye değer verme (kebîn vâki' ola), atın toplumsal hayattaki rolü (ata sivâr ola) gibi sosyal ve dinî hayata dair bilgiler

yer almaktadır. Oğulların doğumu ve çokluğuyla övünme, çok kadınla evliliğe işaret eden tekrar kadın alma gibi yorumlar ataerkil bir toplum düzeninin göstergeleridir. Seğirmelerle ilgili verilen bazı hükümler uzvun genel özelliklerine uygundur: “Ağız tamâm seğirse andan söz nakıl ideler; yürek seğirse biraz gussa irişe, melâlet irişe; sol bilin yanı seğirse tezvîc vâki’ ola, ‘akd-ı nikâh vâki’ ola; kasık seğirse nikâh vâki’ ola; kasık ortası seğirse kız ‘avrat dileye; ferc veyâhûd zeker seğirse oğlı doğa; sağ ayağın cümle barmağı seğirse yakîn sefer ide, nakıl u hareket ide.” Ancak metinde seğiren uzuv ve yapılan yorumların sayısı ile verilen hükmün uzvun genel özelliklerine uygunluğu kıyaslandığında bu oranın düşük olduğu görülmektedir.

2. Sonuç

Halk inancına göre insan vücudunda seğiren/hareketlenen her organ geleceğe dair bir işaret taşır. İnsan uzuvları tesadüfen hareket etmemekte, bilinçli biçimde geleceğe dair bilgi içermektedir. Seğirname türünde çok sayıda eserin yazılması bu inancın halk arasındaki yoğunluğunu göstermektedir. Seğirname-lerde inandırıcılığı arttırmak için toplum içerisinde kendilerine güvenilen kişiler delil olarak gösterilmiş, bu inanç dinî bir vecibe olarak aktarılmıştır. Seğirname-ler iki gruba ayrılır: Birinci gruptakiler bir uzuvla ilgili yapılan tek yorumu, ikinci gruptakiler bir uzuvla ilgili çok sayıda kişi tarafından yapılan yorumları içermektedir. Bu tür seğirname-ler “karşılaştırmalı seğirname” olarak adlandırılır ve sayıları daha azdır. Çalışmada yer alan Millî Kütüphane’deki 06 Hk 3952/2 numaralı seğirname nüshası karşılaştırmalı seğirname örneklerinden biridir. Bu nüsha ile daha önce yayımlanan üç karşılaştırmalı nüshanın bazı örnekler üzerinden mukayesesi yapılmıştır. Buna göre seğirname-lerdeki yorumcuların sırası ve yaptıkları yorumlar birbirinden farklıdır. Karşılaştırmalı seğirname-lerde beş kişinin yorumları vardır. Cafer-i Sadık, Danyal, İskender-i Zülkarneyn ile Selman-ı Faris hepsinde ortak iken beşinci kişi nüshalarda Sahib-i Rumî, Süheyl-i Rumî ile Mehib olarak yer almaktadır. Nüshalardaki uzuvlar ve seğirdiği bölümler ile bu uzuvlara bağlı yorumlar farklıdır. Yorum bakımından seğirname-ler arasında çelişkiler bulunmaktadır. Yorumların farklılığının sebebi seğirname-lerin ilmî dayanaktan yoksun olması, içinde yer aldığı halkın inançlarına göre yeniden şekillenmesidir.

Millî Kütüphane’de yer alan seğirname-ye ise uzuvlar gelişigüzel değil, belli bir düzen ve bilinçli bir seçim içerisinde ele alınmıştır. İnsan vücudundaki uzuvlar genel olarak baştan ayağa yani yukarıdan aşağıya doğru sıralanmıştır. İki tane olan uzuvlardan önce sağdaki sonra soldaki ele alınmıştır. Bu hiyerarşi diğer seğirname örneklerinde de bulunmaktadır. Uzuvların seğirmesi olumlu veya olumsuz bir anlam taşımaktadır. Metinde toplam 120 uzuv veya uzvun bölümü ile ilgili 599 yorum yapılmıştır. Bu yorumlardan % 81.6’sı olumlu, %

18.4'ü olumsuzdur. Bu durum seğirmenin meydana geldiği toplumda geleceğe dair iyi beklentiler içinde bulunduğunu göstermekte ve halk arasında yaygınlık kazanmasının da en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Seğirmenin uzvun sağ veya solunda olmasının beklentinin niteliği üzerinde bir etkisi yoktur. Uzuvarların hem sağında hem de solunda çeşitli olumlu ve olumsuz yorumlar yer almaktadır. Metinde sosyal ve dinî hayata dair bilgiler de yer almaktadır. Seğirmelerle ilgili verilen bazı hükümler uzvun genel özelliklerine uygundur.

Seğirmeler ile ilgili birçok çalışma yapılmasına rağmen hâlâ çeşitli kütüphanelerde incelenmeyi bekleyen çok sayıda seğirname nüshası bulunmaktadır. Değerlendirilmeyen bu nüshaların incelenmesi konunun daha iyi anlaşılmasında önem taşımaktadır. Seğirmelerin tüm nüshaları üzerinde yapılacak bir çalışma ile daha çok sayıda uzvun yorumuna ulaşmak mümkündür. Değerlendirilecek her yeni nüsha seğirmelerle ilgili daha doğru bilgilere ulaşmayı sağlayacak, bugüne kadar varılan sonuçlardaki bazı eksiklikleri tamamlayacaktır. Seğirmeler çok farklı bilim dallarını ilgilendiren eserlerdir. Bu eserlerin toplu olarak incelenmesi başta folklor olmak üzere dilbilim, ilahiyat, halk hekimliği, anatomi, sosyoloji, psikoloji, alternatif tıp gibi birçok disipline de katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Daşdemir, Ö. (2016). İngiltere Kütüphanelerinde Kayıtlı Dört Seğir-nâme Üzerine. Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 11, 19-46.
- Ergin, M. (1997). Dede Korkut Kitabı I, Giriş-Metin-Faksimile. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ersoylu, H. (1989). Seğir-nâme. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 27-48.
- Ersoylu, H. (1995). Seğir-nâme II. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 99-145.
- Gökdemir, A. (2020). Abdulganî Bin Abdulcelîl Gerede'î'nin Risâle-i Segürnâme'si. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1/44, 45-60.
<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.04.2022).
- Kadim P, (2018). Yeni Bir İhtilâc-nâme Metni Üzerine Değerlendirmeler. TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 3/14, 127-144.
- Kayaokay, İ. (2020). Yeni Bir İhtilâc-nâme-Segürnâme Nüshası Üzerine. ATLAS Journal International Refereed Journal On Social Sciences, 6/26, 219-239.
- Kur'an-ı Kerim Meali. (2011). haz. H. Altuntaş; M. Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kurgun, L. (2018). Bir İhtilâc-nâme Hakkında. TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 6/14, 60-75.
- Muratoğlu, M. (2020). Leipzig Kütüphanesi'nde Kayıtlı Bir Seğir-Name Üzerine. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 13/30, 889-901.
- Özçelik, S. (1996). Bir İhtilâc-nâme Üzerine. Millî Folklor Dergisi, 31, 98-111.
- Özyaşamış Şakar, S. (2010). Bir Tür Fal Kitabı: İhtilâc-nâme. Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, 22, 213-228.
- Sertkaya, A. G. (2011). Bilinmeyen Bir Seğir-nâme Yazması. 38. ICANAS, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1533-1560.

- Süer, F. R. (2011). Bir Segir-nâme Örneği. *Turkish Studies*, 6/4, 287-304.
- Sümbüllü, Y. Z. (2007). Segir-nâme ve Segirmek Manaları Üzerine Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32, 53-69.
- Sümbüllü, Y. Z. (2010). Segir-nâme. *Erzurum: Fenomen Yayınları*.
- Sümbüllü, Y. Z. (2016). Yeni bir İhtilâc-nâme Nüshası Üzerine Değerlendirme. *Türk-İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 174-196.
- Tetik, B. (2019). Mehmet İlmî'nin Segir-nâme ve Çın-nâmesi. *Batman Üniversitesi İslami İlimler Hakemli Dergisi*, 3/2, 72-85.

Ek: Metin

Millî Kütüphane- 06 Hk 3952/2

^{180b1} Üç peygamberden ihrâc olunur bu nüsha[da] cim Ca'fer'e işâret, dâl Dâniyâl'a işâret, zâl Zü'lkarneyn'e işâret, sîn Selmân'a işâret, sâd Sahîbe'ye işâret [ider]. Bu harflerün yukarı yanında zikir olunan kavil ol isim sâhibinindir.³

Hazâ Nüsha-i Segir-nâme

Ca'fer-i Sâdık, Dâniyâl, Zü'lkarneyn, Selmân-ı Fâris, Sahîb-i Rûmî.

El-a'zâ': Başın ortası segirse şeref devlet bula (1), 'izzet ü haşmet ola (2), cemâ'atla sefer kıla (3), ...⁴ (4), nakıl u hareket ide (5); sağ başın ardı segirse ^{181a1} halkı anı seve (1), mecmû' halkı ana sohbet ide (2), halkın ulusu ola (3), ululara nazar kıla (4), mâlı arta (5); başın öni segirse âfetden bir belâ sava (1), vâkı'adan necât bula (2), mâl hâsıl ola (3), gussadan kurtıla (4), mâl cemi'⁵ola (5); alın segirse gussadan halâs ola (1), mâl harc ola (2), gussası defi' ola (3), mâl ile şeref bula (4), teşvîş gide (5); başın sağ yanı segirse çok haberler işide (1), yaramaz hikâyet işide (2), muhâlif söz işide (3), sefer ide (4), mâl hâsıl kıla (5); başın sol yanı segirse ^{181b1} ma'îşet âsân ola (1), ululuk bula (2), toğru söz söyleye (3), ulu bir işe başlaya (4), mâl ve menfa'at bula (5); cümle baş segirse ululuk bula (1), mansıb bula (2), râhat ve mesrûr ola (3), 'amel-i şeref bula (4), mâl ve menfa'at bula (5); iki kaş ortası segirse şâz u handân ola (1), melâlet bula (2), begenilmaz iş kıla (3), infî'âl bula (4), şâzlık bula (5); sağ kaş segirse hayır ve hareket⁶ bula (1), beşâret bula (2), ferah ve sürûr bula (3), 'ömri uzun ola (4), ululuk ve hürmet [bula] (5); sol kaş segirse ^{182a1} mâl ziyâde ola (1), sa'âdet arta (2), ferah u şâz ola (3), devlet ve sa'âdet bula (4), şâdukâm ola (5); sağ göz köşesi segirse menfa'at irişe (1), gussa irişe (2), hayır irişe (3), düşmân kahr ola (4), endüşe vâki' ola (5); sol göz köşesi segirse gâ'ib gele (1), müsâfir irişe (2), tevfiik gele (3), hayır yitişe (4), gizlü esrâr zâhir ola (5); sağ göz kuyruğu segirse iyü söz nakıl ola (1), gâ'ib gele (2), mizâc-ı münharif ola (3), menfa'at irişe (4), fâ'ide irişe (5); sol göz kuyruğu segirse mektûb gele (1), ^{182b1} mizâc-ı münharif ola (2), azacık mütekessir ola (3), hayır haber gele (4), hikâyet işide (5); sağ gözün yukarı kapağı segirse gamnâk ola (1), tekessür vâki' ola (2), hürrem [ü] şâzân ola (3), beşâret ola (4), biraz zahmet çeke (5); sol gözün yukarı kapağı segirse anın ile zarâfet ideler (1), gâ'ib gele (2), latîfe ide (3), murâdı hâsıl ola (4), mizâc-ı münharif ola (5); sağ gözün aşağı kapağı segirse fâ'ide irişe (1), uzun sefer ide (2), habernâme gele (3), 'azîm eylik bula (4), husûmet vâki' ola (5); sol gözün aşağı [kapağı] segirse hürremî sohbet ide (1), hâtırı hoş ola (2), ^{183a1} gâ'ib gele (3), şâdukâm ola (4), sûdimend ola (5); sağ göz tamâm segirse rif'at hâsıl ide (1), yaramaz iş vâki' ola (2), hürremî [sohbet] ola (3), ferah irişe (4), ululuk ve haşmet bula (5); sol göz tamâm segirse devlet ve 'izzet bula (1), nefrîn yitişe (2), gussa gide (3),

3. Metinde belirli kelimelerin tekrarından kaçınmak, okumayı kolaylaştırmak için kişilerin adları sayılarla gösterilmiştir. (Ca'fer-i Sâdık, cim:1; Dâniyâl, dâl: 2; Zü'lkarneyn, zâl: 3; Selmân-ı Fâris, sîn: 4; Sahîb-i Rûmî, sâd: 5).

4. Selmân-ı Fâris'in yorumu yapılmamıştır.

5. Cim harfinden sonra sehven vav yazılmıştır.

6. Metnin bağlamına göre doğrusu bereket olmalıdır.

hayır haber işide (4), hestelik çeke (5); burunun sağ delügi segirse sağlık bula (1), bir gussa irişe (2), ehlinden hayır yitişe (3), hoşlık bula (4), mâl ve ululuk bula (5); burunun sol delügi segirse ehlinden hayır göre (1), ululuk bula (2), düşmâna zafer bula (3), mâl cemi' ide (4), menfa'at ^{183bl} irişe (5); burnı tamâm segirse borcu ödene (1), tendürüst ola (2), gâ'ib gele (3), gözegü nesne bula (4), pâk iş duta (5); burunun ucu segirse ululuk bula (1), tekessür vâki' ola (2), râhat ve hürremî [sohbet] ola (3), murâdı hâsıl ola (4), ululuk ve haşmet bula (5); burunun sağ yanı segirse çok mâl bula (1), mizâc-ı münharif ola (2), iyü söz vâki' ola (3), şâd ferah ola (4), mukarreb ola (5); burunun sol yanı segirse murâdına kâdir ola (1), dîndâr ola (2), muzaffer ola (3), müsâfir irişe (4), katı heste ola (5); sağ yanağı segirse bu işden vaz gele (1), 'avrat ala (2), ^{184al} gamdan kurtıla (3), selîm heste ola (4), renciden kurtıla (5); sol yanağı segirse mâl ve hürmet bula (1), muzaffer ola (2), beşâret ve şâzlık bula (3), bîdûz ola (4), husûmete zafer bula (5); enegin sağ yanı segirse azacık hestelik vâki' ola (1), ni'met ve haşmet bula (2), mizâc-ı münharif ola (3), ferâhşâd ola (4), murâdı hâsıl ola (5); enegin sol yanı segirse utanacak iş ide (1), zahmet ve melâlet bula (2), husûmet vâki' ola (3), katı zahmet çeke (4), menfa'at bula (5); sağ kulak segirse bîmâr u selîm ola (1), sağlık ola (2), emîn ve selâmet ola (3), şâd u hürrem ^{184bl} ola (4), murâdı hâsıl ola (5); sol kulak segirse nakıl ve tahvîl ola (1), zahmet ve müşâhede kıla (2), hatarlu heste ola (3), murâdı hâsıl ola (4), sefer ve hareket ola (5); ağız tamâm segirse andan söz nakıl ideler (1), şâzlık ola (2), şâz irişe (3), mâl hürmet bula (4), tahvîl nakıl ola (5); dil tamâm segirse gâ'ib gele (1), gurbetde eğlene (2), sefer zikir ideler (3), şâdukâm ola (4), sefer vâki' ola (5); yüzünün sağ yanı segirse anunla dostluk ideler (1), istimâlet irişe (2), menfa'at vâki' ola (3), sahra köy ola (4), dostluk bula (5); yüzünün sol yanı segirse ^{185al} hestelikden kurtıla (1), husûmet vâki' ola (2), zahmet 'ârız ola (3), yaramaz söz nakıl ide (4), melâlet irişe (5); üst dudağı segirse bir kavmla bazâr ide (1), husûmet vâki' ola (2), savaşda zafer bula (3), düşmâna zafer bula (4), ihtilâf vâki' ola (5); aşığa dudak segirse hilâfet ola (1), kendü ehlile mâcerâsı ola (2), hısımlarıyla 'adâvet ola (3), bir dostını göre (4), müsâfir kimse gele (5); ağzın sağ yanı segirse andan bir söz nakıl ola (1), oğlından sevine (2), oğulları çok ola (3), hürrem ü handân ola (4), borcu ödene (5); ağzın ^{185bl} sol yanı segirse husûmet vâki' ola (1), oğlı toğa (2), bîmâr [u] selîm ola (3), ziyâde mâl bula (4), 'azîm gussalana (5); enegin tamâm segirse mâl hâsıl ola (1), hayır u hürrem ola (2), şâdukâm ola (3), ferahnâk ola (4), ululuk hâsıl ide (5); boğazın sağ yanı segirse karındaşlarından eylik göre (1), halkı ana senâ kıla (2), ehl-i hükûmet ola (3), eyü nâm bula (4), dostlarından şâd ola (5); boğazın sol yanı segirse karındaşlarından hayır göre (1), hısımlarından fâ'ide göre (2), gâ'ibden mâl ire (3), düşmâna zafer bula (4), gâyet fûrâvân ola (5); bütün ^{186al} [boğaz] tamâm segirse *ne'üzubillahi ta'âla min zalike*⁷ gâyet ile yâddur (1), mislihi (2), mislihi (3), mislihi (4), mislihi (5); sağ emcek segirse gussa irişe (1), borcu ödene (2), mîrâs hâsıl ola (3), fâ'ide hâsıl ola (4), fütûh irişe (5); sol emcek segirse eyü iş kıla (1), mâl cem' ola (2), şâzlık irişe (3), menzilet ve merhamet bula (4), ululuk ziyâde ola (5); sağ bâzûsı segirse biraz zahmet çeke (1), tekessür vâki' ola (2), inhirâf mizâc vâki' ola (3), azacuk heste ola (4), nâlân ve mütekebbir ola (5); sol bâzûsı segirse hayır u hürremî [sohbet] irişe (1), ^{186bl} şâdukâm ola (2), ferahnâk ola (3), murâdı hâsıl ola (4), ferahnâk ola (5); sağ omuzu segirse esbâbı ziyâde ola (1), pâk geysi geye (2), şerîf buyurıla (3), hil'at giye (4), pâk ton geye (5); sol omuzu segirse murâdına irişe (1), şâd ola (2), ümîz hâsıl ola (3), sürûr vâki' ola (4), maksûdına irişe (5); sağ dirsek [segirse] bîmâr [u] selâmet ola (1), tekessür vâki' ola (2), biraz heste ola (3), sergerdânlık bula (4), hestelik vâki' ola (5); sol dirsek segirse şâdukâm ola (1), sürûr ü behcet bula (2), ferah u sürûr ola (3), azacuk heste ^{187al} ola (4), tagayyür mizâc ola (5); sağ kol segirse dostın kenâra getüre (1), sulh vâki' ola (2), gâ'ibden ferah ola (3), şâdukâm ola (4), mehmân irişe (5); sol kol segirse ni'met ziyâde ola (1), fütûh irişe (2), fâ'ide ola (3), menfa'at irişe (4), hayır ve râhat ola (5); sağ avuç [segirse] husûmet vâki' ola (1), münâkaşa kıla (2), vahşet cedîd ola (3), hürrem ve şâd ü handân

7. "İşte bundan Allah'a sığınırız."

ola (4), cenk vâki' ola (5); sol avuç [segirse] ma'îşet eyü ola (1), menfa'at ola (2), kâdî önünde husûmet ola (3), vâfir mâl bula (4), ni'met ve haşmet bula (5); sağ elin baş ^{187b1} barmağı segirse ululardan ola (1), istimâlet irişe (2), gussadan kurtıla (3), terbiyyet bula (4), gamdan âzâd ola (5); sol elin baş barmağı [segirse] ululuk bula (1), devlet ve 'izzet bula (2), hâceti revâ ola (3), ni'met fûrâvân ola (4), mâldâr ve mün'im ola (5); sağ elin şehâdet barmağı segirse yaramaz söz nakıl ide (1), andan gizli rivâyet ideler (2), iftirâ ideler (3), töhmet olına (4), hakkında yalan söyleyeler (5); sol elin şehâdet barmağı [segirse] çok sözler çeke (1), mislehü (2), mislehü (3), hayır hürrem ola (4), gizli söz açıla (5); sağ elin orta barmağı [segirse] husûmet vâki' ^{188a1} ola (1), ma'îşet âsân ola (2), vahşet dileye (3), münâkaşa kıla (4), hüsnün vâki' ola (5); sol elin orta barmağı [segirse] bir âvrat için da'vâ kıla (1), mislehü (2), mislehü (3), mislehü (4), mislehü (5); sağ elin dördüncü barmağı [segirse] menfa'at irişe (1), fütûh irişe (2), fâ'ide irişe (3), şâd u hürrem ola (4), beyâr ola (5); sol elin dördüncü barmağı [segirse] mâl cem' ola (1), ganîmet hürmet bula (2), kârî za'if ola (3), ululuk ziyâde ola (4), dünyâsı pâydâr ola (5); sağ elin sırça barmağı [segirse] yaramaz söz nakıl ola (1), ganîmete irişe (2), devlete irişe (3), tûvângir ola (4), dirliği iyü ola (5); ^{188b1} sol elin sırça barmağı [segirse] mâl ele gire (1), ganîmet ola (2), ganîmet ve devlet arta (3), hayra yitişe (4), ni'met fütûh ola (5); sağ el segirse ganîmet irişe (1), hâcet revâ ola (2), evlâdı çok ola (3), ferah irişe (4), hâkimlik ni'met irişe (5); sol el segirse tûvângir ola (1), ikbâl ve ni'met ola (2), fütûh irişe (3), tendürüst ola (4), ehinden kimesne fevt ola (5); sağ yağrın segirse esbâb ziyâde ola (1), pâk geysi geye (2), hil'at irişe (3), şerif buyurıla (4), pâk ton giye (5); sol yağrın segirse murâdî hâsıl ola (1), maksûda ^{189a1} irişe (2), şâd u hürrem ola (3), ümîd hâsıl ola (4), ferah u meserret ola (5); sağ bilek segirse mâl ziyâde ola (1), ni'met vâfir ola (2), helâl rızık idine (3), mâl cemi' ola (4), bir hayır haber işide (5); sol bilek segirse salâbet ve haşmet bula (1), rif'at bula (2), şâdukâm ola (3), menfa'at ziyâde bula (4), devlet ziyâde ola (5); göğüs segirse dostın ele getüre (1), da'vet ideler (2), 'aziz kimesne göre (3), gâ'ib gele (4), suluh ola (5); yürek segirse biraz gussa irişe (1), melâlet irişe (2), biraz endişe ola (3), muhayyer ola (4), mütevehhim ola (5); sağ ^{189b1} pehlü segirse nakıl tahvîl ola (1), tekessür mizâc ola (2), mizâc-ı münharif ola (3), [mizâc-ı] münharif ola (4), câna fâ'ide ola (5); sol pehlü segirse hestelik vâki' ola (1), 'izzet ziyâde ola (2), ululuk arta (3), şeref bula (4), mün'im ola (5); sağ gerdân segirse 'avrat ala (1), kebîn vâki' ola (2), oğlundan sevine (3), gamdan halâs ola (4), gussa zâ'il ola (5); sol gerdân segirse sadaka vire (1), ata sivâr ola (2), meretebe ziyâde ola (3), rif'at bula (4); oğlı doğa (5); bilin sağ yanı [segirse] sürûr vâki' ola (1), hâcet revâ ola (2), ganîmet yitişe (3), fâ'ide fütûh ola (4), eyü haber işide (5); sol bilin ^{190a1} yanı segirse tezvîc vâki' ola (1), 'izzet ziyâde ola (2), şeref ziyâde ola (3), rif'at ve haşmet ola (4), 'akd-ı nikâh vâki' ola (5); göbek segirse şeref ve ganîmet bula (1), rif'at bula (2), ulu meretebe [bula] (3), mansıb ziyâde ola (4), 'akd-ı nikâh vâki' ola (5); kasık segirse nikâh vâki' ola (1), muvâfık haslet ola (2), 'izzet-i 'uruse güvegi ola (3), eylûgin söyleyeler (4), kavimlerinden şâd ola (5); kasık ortası [segirse] ululuk ziyâde [ola] (1), mansıba irişe (2), kız 'avrat dileye (3), şeref bula (4), murâdî hâsıl ola (5); ferc veyâhüd zeker segirse kavimlerinden ^{190b1} nefî' irişe (1), mislehü (2), mislehü (3),⁸ oğlı doğa (4), ferah irişe (5); hayarast,⁹ [segirse] hâcet revâ ola (1), bir mühim işi düşe (2), murâdî hâsıl ola (3), maksûda irişe (4), ümîd vüzâ¹⁰ (?) kıla (5); hayacib¹¹ segirse nikâh vâki' ola (1), mislehü (2), mislehü (3), şâdukâm ola (4), mislehü¹² (5); sağ budı segirse bühtân vâki' ola (1), düşmândan söz işide (2), ana iftirâ ideler (3), katı işe uğraya (4), kavimlerinden söz işide (5); sol budı segirse

8. Metinde fazladan "hâkimden haber ire" denilerek "re" harfi konulmuştur.

9. Altına sağ notu düşülmüş.

10.

11. Altına sol notu düşülmüş.

12. Tekrar mislehü yazılmıştır.

şâzlık irişe (1), gaybet ide (2), ulu iş kıla (3), ‘azîm gussa vâki’^{191a1} ola (4), fermân ola (5); sağ uyluğı segirse ata sivâr ola (1), sırrı zâhir ola (2), gözi nûrı arta (3), şâdukâm ola (4), eyelükile analar (5); sol uyluğı segirse biraz zahmet çeke (1), güçile incine (2), hayır haber işide (3), şâd ola mâl ziyâde ola (4), gâ’ib mâl bula (5); sağ oturağı segirse helâl mâl bula (1), fütûh irişe (2), fâ’ide bula (3), azacuk heste ola (4), azuk bula (5); sol oturağı segirse mülûk ola (1), mütefekkir ola (2), bîmâr [u] selîm ola (3), hayâlî vâki’ ola (4), musîbet vâki’ ola (5); sağ dizi segirse mülûk ola (1),^{191b1} şâdukâm ola (2), sırrı zâhir ola (3), cidâl vâki’ ola (4), biraz tekessür vâki’ ola (5); sol dizi segirse ulular göre (1), müşâhede irişe (2), fütûh irişe (3), hâcet revâ ola (4), yüce mer-tebe bula (5); sağ incigi segirse mâldâr ola (1), mâla fâ’ide irişe (2), dostluk vâki’ ola (3), mâllu ola (4), ulu mer-tebe bula (5); sol incigi segirse hâcet revâ ola (1), ata sivâr ola (2), mâl arta (3), menfa’atdâr ola (4), mislehü (5); sağ topuğı segirse gâ’ib dostı gele (1), bir ‘azîz konuk gele (2), bir kimse ile vedâ’ eyleye (3), tamâm menfa’at bula (4), mislehü (5); sol^{192a1} topuğı segirse yaramaz söz nakil ide (1), şâdukâm ola (2), hâkimden kerem göre (3), mesrûr ola (4), mislehü (5); sağ ayak bendigâh [segirse] uzun sefer ide (1), hısımlarından fâ’ide göre (2), dilemedügi söz işide (3), akrabâdan hayır göre (4), iyü ala dostı ola (5); sol ayak bendigâh [segirse] ‘azîm sefer ide (1), ulularla sohbet kıla (2), eyü dostı göre (3), azacuk zahmet göre (4), düşünde sevine (5); sağ ayak üsti [segirse] ‘izzet ziyâde ola (1), şâdukâm ola (2), ta’ât kıla (3), şâdlığla sefer ide (4), mâli ziyâde ola (5); sol ayak üsti [segirse]^{192b1} mâli ziyâde ola (1), mâl cemi’ eyleye (2), dîn edâ eyleye (3), mesrûr ola (4), mezellet ola (5); sağ ayak altı [segirse] hacâlet irişe (1), haş-met ziyâde ola (2), menfa’at irişe (3), melâlet irişe (4), ‘izzetmişin ola (5); sol ayak altı [segirse] hâkimden eylik göre (1), vilâyet duta (2), ferah ola (3), istimâlet bula (4), rif’at bula (5); cümle sağ ayak segirse dostlar ile münâkaşa kıla (1), nedâmet yitişe (2), şâdukâm ola (3), endişelü sefer kıla (4), infî’âl ‘ârız ola (5); cümle sol ayak segirse ululardan terbiyyet ola (1), korku ziyâde ola (2), ululuk ziyâde ola (3),^{193a1} ferah irişe (4), ‘izzet safâ bula (5); sağ ayağın baş barmağı [se-girse] ‘ömri ziyâde ola (1), gâ’ib gele (2), korkusuz ola (3), melâlet ola (4), gamdan halâs ola (5); sol ayağın baş barmağı [segirse] Hak’dan âfiyet yitişe (1), vatanından gâ’ib gele (2), müsâfir gele (3), dostluk irişe (4), sıhhat üzere ola (5); sağ ayağın ikinci barmağı [segirse] hestelikden kurtıla (1), mer-tebe ziyâde ola (2), gussalu ola (3), hün ola (4), gamnâk ola (5); sol ayağın ikinci barmağı [segirse] ‘izzet ziyâde ola (1), mâl vâfir ola (2), mülûk ola (3), şâdukâm ola (4), ‘izzet^{193b1} ziyâde ola (5)¹³; sağ ayağın orta barmağı [segirse] ‘izzet bula (1), râhat ve mâl bula (2), şâzlık irişe (3), iyü söz işide (4), çok mâl ele gire (5); sol ayağın orta barmağı [segirse] bir ‘azîz yâr göre (1), sa’âdetlü ola (2), ‘avrat dileye (3), mâl ziyâde ola (4), bir ‘azîz göre (5); sağ ayağın dördüncü barmağı [segirse] tezvîc vâki’ ola (1), mislehü (2), mislehü (3), mislehü (4), mislehü (5); sol ayağın dördüncü barmağı [segirse] ulu mer-tebe bula (1), devlet ve ikbâl bula (2), hürmet ziyâde ola (3), ‘izzet ü devlet^{194a1} bula (4), makbûl ola (5); sağ ayağın sırça barmağı [segirse] melâlet vâki’ ola (1), mektûb irişe (2), hayır haber gele (3), ganî ola (4), sürür hâsıl ola (5); sol ayağın sırça barmağı [segirse] hürmet ziyâde ola (1), mesrûr ola (2), bir devlet göre (3), devlete irişe (4), nakıl ve hareket [ide] (5); sağ ayağın cümle barmağı [segirse] yakîn sefer ide (1), nâsevâb söz [işide] (2), nakıl u hareket ide (3), bir sırâ vâki’ ola (4), şâd u handân ola (5); cümle sol barmağı [segirse] tendürüst ola (1), melâlet irişe (2), devlet ziyâde ola (3),^{194b1} gâ’ibden haber gele (4), bir ölü göre (5); iki ayadan kılları segirse tezvîc vâki’ ola (1), ‘izzet ziyâde ola (2), mâl hâsıl ola (3), şâdukâm ola (4), mâl ve menfa’at bula (5).

*Lâ ya ’lemü’l-ğaybe illallâh.*¹⁴ *Temmetü’l-kitâb bi’avnillâhi’l-meliki’l-vehhâb.*¹⁵

13. mâl vâfir ola (2), mülûk ola (3), şâdukâm ola (4), ‘izzet ve devlet bula (5)’ yorumları tekrar edil-miştir.

14. “Allah’tan başkası gaybı bilemez” (Neml/65).

15. Allah’ın yardımıyla kitap bitti.